

УДК 336.71

DOI:10.32680/2409-9260-2021-5-6-282-283-34-45

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ ПЛАТІЖНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Лупенко Ю. О., доктор економічних наук, професор, академік НААН, директор Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки», віце-президент Національної академії аграрних наук України, м. Київ, Україна

e-mail: pd@iae.org.ua

ORCID ID: 0000-0001-6846-0300

Ситник І. П., доктор економічних наук, кандидат технічних наук, доцент кафедри фінансів, с.н.с, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ, Україна

e-mail: lavry@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-3906-770X

***Анотація.** Представлена в роботі парадигма оновленої платіжної системи України передбачає всеохоплюючу діджиталізацію суспільства, розвиток фінтеху, максимально налаштованого на пропозицію та надання платіжних послуг, відкриття доступу до платіжних систем і послуг через спрощення регуляторних процедур і правил, а також їх законодавчого закріплення. Запропоновано забезпечити максимальну доступність і зручність платіжних сервісів для користувачів через створення широкої конкуренції у сфері платіжних послуг, що сприятиме виходу на платіжний ринок нових суб'єктів, а також модернізації та осучасненню платіжних систем у технічному, технологічному, інформаційному, безпековому плані. Представленими основними напрямками розвитку платіжної системи України через її реформування передбачається, що головним вектором реформи платіжної системи України, яку необхідно проводити з використанням методологічних підходів до її розробки та реалізації, повинно стати спрощення процедур доступу для надання платіжної послуги установам (компаніям, організаціям), отримання клієнтом якісної платіжної послуги та подальша інтеграція платіжної системи України у світову.*

***Ключові слова:** платіжна система України, платіжні системи, парадигма, ефективність, функціональна модель, цифровізація, глобалізація, фінансові технології.*

FEATURES OF FUNCTIONING OF MODERN MODEL OF PAYMENT SYSTEM OF UKRAINE

Lupenko Yuriy, Doctor of Economic Sciences, professor, academician of NAAS, director of the NSC "Institute of Agrarian Economics", Vice-President of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

e-mail: pd@iae.org.ua

ORCID ID: 0000-0001-6846-0300

Sytnyk Inna, Doctor of Economic Sciences, Ph.D in Technical sciences, Docent, senior researcher, National Scientific Center "Institute of Agrarian Economics", Kyiv, Ukraine

e-mail: lavry@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-3906-770X

***Abstract.** The paradigm of the renewed payment system of Ukraine presented in the work envisages comprehensive digitalization of society, development of fintech, set up to offer and provide payment services, to open access to payment systems and services through simplification of regulatory procedures and rules and their legislative consolidation. It is proposed to ensure maximum availability and convenience of payment services for users by creating broad competition in the field of payment services, which shall facilitate the entry of new entities into the payment market, as well as modernize payment systems in technical, technological, informational and security spheres. The main directions of development of the payment system of Ukraine assume that the main vector of the reform of the payment system of Ukraine, that shall be carried out using methodological approaches to its development and implementation, shall be simplification of access procedures for provision payment services to institutions (companies, organizations), receipt by the client of high-quality payment service and further integration of the payment system of Ukraine into the world. Methodological and strategic tasks for reforming the payment system of Ukraine are developed, as well as mechanisms for their implementation are proposed. Based on the analysis of the functioning of payment systems of the national economy, legislative and regulatory framework, as well as inefficient principles and rules of their operation and regulation, updated methodological approaches to the functioning of the payment system of Ukraine are proposed to their further integration into the European and world payment space and provision of quality payment services, as well as with the involvement of new subjects. The conceptual and categorical apparatus for the updated payment sphere with reflection of the offered necessary changes is developed. The methodological bases of functioning of the renewed payment system of the country that provide formation of necessary criteria, mechanisms and techniques for successful realization of the author's study are developed. Criteria for the efficiency of payment systems are developed, as well as the method for determining the efficiency of the payment system (Eps). Proposed method shall*

help to make a comparative analysis of the payment systems of the same segment of the payment service. Proposals for licensing of payment system participants are developed, which shall stipulate that it is not necessary to require participation in the payment system or its creation in order to provide payment services. Legislative consolidation of this important provision is proposed. Payment service providers can become participants in a payment or settlement system under conditions of functional necessity to perform a payment transaction, which is an important aspect of the paradigm of updating the payment system of Ukraine. The role of the NBU in the renewed payment system of the country as a regulator is outlined and defined, the NBU shall be responsible for modifying the payment system of the country in order to modernize it and comply with European and international standards, that provides development and introduction of legislative proposals for the possibility of their further implementation in the practice of the payment sphere.

Keywords: payment system of Ukraine, payment systems, paradigm, efficiency, functional model, digitization, globalization, financial technologies.

JEL Classification: E420

Постановка проблеми. Платіжна система України не може стояти осторонь всеохоплюючої цифровізації та глобалізаційних процесів, але якщо реагувати на них невчасно, ефект від запроваджених нововведень на ринку платіжних послуг не буде таким позитивним і корисним для всіх його учасників. Нині не можливо ігнорувати той факт, що загальносвітова сфера платіжних послуг незворотно рухається до «відкритого банкінгу» (Open API), про що свідчить прийняття і запровадження на території Євросоюзу Другої платіжної директиви (PSD2). Важливо усвідомлювати, що чим раніше будуть проведені зміни в українському платіжному законодавстві, враховуючи сучасний міжнародний і європейський досвід щодо платіжних систем і послуг, тим конкурентнішими стануть процеси в платіжній системі нашої країни, де кінцевим вигодонабувачем буде клієнт [9, 10, 14, 15, 16].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ефективного функціонування платіжних систем були актуальними для таких зарубіжних науковців, як Балто Д. (Balto D.), Вайнберг Дж. А. (Weinberg J. A.), Долан Е. (Dolan E.), Коккола Т. (Kokkola T.), Саммерс Б. Дж. (Summers B. J.), Сорамакі К. (Soramäki K.), Спіндлер Дж. Е. (Spindler J. A.), Стайнфорд Р. С. (Stinneford, R. S.), Фрідман М. (Friedman M.), Хаене П. (Haene P.), Хікс Дж. (Hicks J.), Байдукова Н. В., Валінурова А. А., Гладишев Д. А., Достов В. Л., Дюдюкова Є. І., Крахмалев С. В., Криворучко С. В., Лаврушин О. І., Наріков Г. С., Тамаров П. А., Усоскін В. М., Хоменко Е. Г., Хомякова Л. І. та ін. [11, 12, 13, 17, 18].

Проблеми функціонування та подальшого розвитку платіжних систем досліджували такі українські вчені, як Вовчак О. Д., Дзюблюк О. В., Ковальчук Т. Т., Коваленко В. В., Колодізев О. М., Кравченко І. С., Лапко Н. Г., Лук'янов В. С., Лютий І. О., Махаєва О. О., Міщенко В. І., Міщенко С. В., Науменкова С. В., Пиріг С. О., Полтавська Є. О., Чайковський Я. І. та ін.

Проблематика функціонування платіжних систем в Україні, їх розвиток заслуговують на особливу увагу в контексті цифровізації економіки та глобалізаційних процесів і потребують подальших досліджень та практичних рекомендацій щодо роботи в нових умовах [19, 20, 21, 22].

Відокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. В епоху надзвичайно швидких змін і перетворень, які є наслідком діджиталізації суспільства, змінюється і глобалізується світ. Відповідно потребує нових підходів у своєму розвитку і сфера платіжних послуг. Це вимагає від надавачів платіжних послуг бути сучасними, конкурентоспроможними постійно вдосконалювати й пропонувати нові платіжні системи та зручні платіжні сервіси з метою подальшого залучення клієнтів. Саме тепер, враховуючи сучасні потреби клієнтів подорожувати, придбавати товари і послуги, змінювати професію та місце роботи, виникає велика кількість нових платіжних систем, які, на нашу думку, доцільно проаналізувати та запропонувати сучасне бачення платіжної системи України.

Мета дослідження. Метою дослідження є обґрунтування і розвиток теоретичних, методологічних та практичних положень щодо трансформації платіжної системи України в умовах цифровізації та глобалізації сучасної економіки.

Основний матеріал. У наших попередніх дослідженнях нами були обґрунтовані і розроблені основні теоретичні та практичні положення парадигми оновленої платіжної системи України в умовах цифровізації та глобалізації сучасної економіки [4, 5, 6, 7, 8].

Варто зазначити, що важливим аспектом запровадження нових умов функціонування платіжної системи країни є питання захисту клієнтів як споживачів. Для цього необхідно передбачити процедуру, яка дозволить користувачам платіжних послуг подавати до попередньо визначених органів скарги щодо порушень провайдерів, чим зможе забезпечити захист їх як споживачів. Таким органом може стати НБУ. У свою чергу провайдери платіжних послуг, зі свого боку, повинні розробляти та застосовувати ефективні процедури розгляду скарг для врегулювання претензій своїх користувачів, а також здійснювати моніторинг їх використання. Регулятору також необхідно застосовувати штрафні санкції у разі грубого порушення провайдерами платіжних послуг своїх обов'язків щодо клієнтів.

Процедура оверсайту має залишатися важливою складовою оновленої платіжної системи країни, яка стосуватиметься всіх її суб'єктів. Оскільки провайдерів платіжних по-

слуг необхідно буде вносити до відповідного реєстру, який на сьогодні має назву «Реєстр платіжних систем, систем розрахунків, учасників цих систем та операторів послуг платіжної інфраструктури», то вони, відповідно, стануть об'єктами оверсайту, який, проводить Національний банк України з метою виявлення та мінімізації ризиків, а також відповідності діяльності щодо національного законодавства і міжнародних стандартів оверсайту. Але і в цьому випадку важливо передбачити внесення низки важливих змін з метою спрощення його проведення для суб'єктів нагляду, враховуючи деякі достатньо зарегульовані моменти в чинному на сьогодні нормативно-правовому полі стосовно цього питання [1,2,3].

Національний банк України повинен розробити нормативно-правові акти, які б дозволяли користувачам платіжних послуг звертатися до останнього у разі виникнення проблемних питань або порушень з боку провайдерів платіжних послуг відповідно до законодавства, а також передбачити заходи впливу на таких порушників.

Щодо ліцензування провайдерів платіжних послуг, то воно повинно стати максимально спрощеним. На сьогодні існує практика, за якої щоб отримати ліцензію НБУ на надання платіжних послуг необхідно попередньо отримати повноваження фінансової установи, що значно ускладнює вихід на платіжний ринок нових гравців. Банкам у цьому питанні простіше діяти, їм непотрібна додаткова ліцензія, оскільки вони користуються банківською ліцензією, яка охоплює всю сферу платіжних послуг.

Тому слід спростити процес ліцензування за допомогою надання повноважень фінансової установи безпосередньо через отримання ліцензії на надання платіжних послуг. Таке спрощення можливе за рахунок скорочення кількості ліцензій за умови, що видача однієї ліцензії буде замінювати видачу кількох, які вимагаються на тепер.

Якщо ці платіжні послуги могли б надавати державні органи влади або органи місцевого самоврядування, то таке ліцензування можна було б замінити відповідними дозволами, які б надавав НБУ, з подальшим внесенням до спеціального реєстру. У цей реєстр необхідно, на нашу думку, вносити суб'єктів платіжного ринку вже за зміненими, осучасненими категоріями, які відповідатимуть оновленій платіжній системі країни, в тому числі різновиди платіжних систем і систем розрахунків. На сьогодні такий реєстр має назву «Реєстр платіжних систем, систем розрахунків, учасників цих систем та операторів послуг платіжної інфраструктури», де розміщена інформація про суб'єктів платіжного ринку за такими різновидами [3]. Саме Національний банк вносить до Реєстру відомості щодо виокремлених категорій, наведених на рис. 1.

Платіжна система	<ul style="list-style-type: none"> • платіжною організацією якої є резидент, після узгодження правил цієї платіжної системи
Міжнародна платіжна система	<ul style="list-style-type: none"> • платіжною організацією якої є нерезидент, у тому числі міжнародної системи інтернет-розрахунків, що відповідає вимогам Положення № 43 НБУ
Внутрішньобанківська платіжна система	<ul style="list-style-type: none"> • після отримання повідомлення банку про початок діяльності цієї системи
Учасник платіжної системи	<ul style="list-style-type: none"> • платіжною організацією якої є резидент, після отримання повідомлення платіжної організації про укладений із цим учасником договір
Учасник міжнародної платіжної системи	<ul style="list-style-type: none"> • платіжною організацією якої є нерезидент, після реєстрації договору про участь у міжнародній платіжній системі
Оператор послуг платіжної інфраструктури	<ul style="list-style-type: none"> • після узгодження умов та порядку його діяльності

Рис. 1. Категорії Реєстру платіжних систем, систем розрахунків, учасників цих систем та операторів послуг платіжної інфраструктури

Джерело: систематизовано автором за даними НБУ [1,2,3]

У порівнянні із вже існуючим новий реєстр повинен бути значно розширеним, врахову-

ючи такі глобальні зміни, які пропонуються з реформуванням платіжної інфраструктури країни та її подальшу інтеграцію в європейський і світовий платіжний простір. До нього необхідно додати ще таку категорію, як провайдери платіжних послуг з підкатегоріями, а саме: надавачі платіжної послуги, надавачі послуги з надання інформації про стан рахунку (обслуговування рахунку), надавачі послуг з ініціювання платежу, надавачі послуг з агрегації інформації.

Розширення реєстраційного списку також буде позитивним моментом з боку платіжного оверсайту, оскільки це дасть можливість забезпечити моніторинг нових гравців ринку, тому що, як відомо, Національний банк України може проводити оверсайт лише тих учасників платіжного ринку, яких внесено у вищезгаданий Реєстр [3]. Такий моніторинг необхідний для усунення недобросовісних учасників платіжного ринку, які надають платіжні послуги або будуть їх надавати, і тісно пов'язаний із захистом прав споживачів платіжної сфери, враховуючи значне розширення ринку.

Отже, при впровадженні нової моделі функціонування платіжної системи країни важливіми питаннями для вирішення стануть умови та критерії ліцензування для кожного різновиду платіжного провайдера, а також реєстрація всіх учасників ринку за певними категоріями.

Окремо необхідно розглянути питання ліцензування і реєстрації надавачів обмежених платіжних послуг, до яких можемо віднести таких суб'єктів платіжної системи як магазини, що випускають мережеві платіжні картки, підприємства транспортних послуг або інші підприємства з картковими продуктами, а також мобільних операторів (рис. 2).

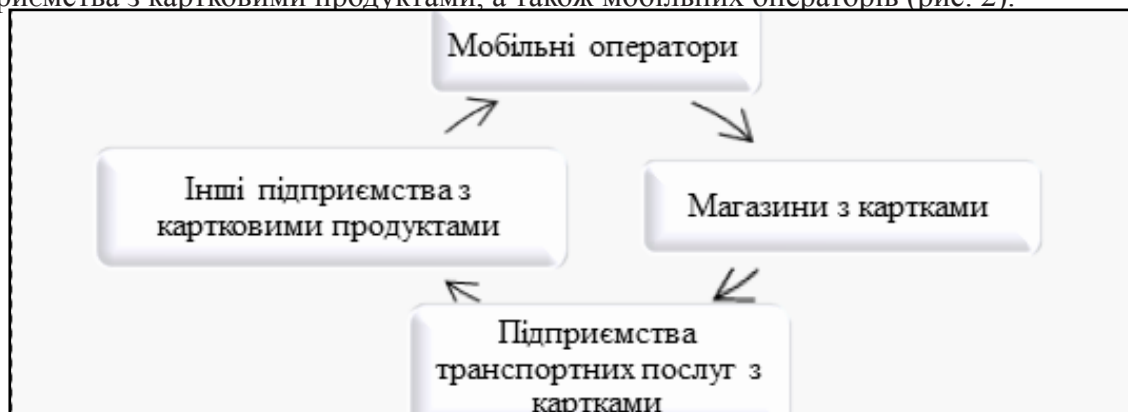

Рис. 2. Різновиди надавачів обмежених платіжних послуг

Джерело: розроблено автором

Наші пропозиції щодо виокремлення вимог ліцензування різних груп учасників оновленого платіжного ринку країни наведено на рис. 3.

Рис. 3. Пропозиції щодо ліцензування учасників оновленої платіжної системи країни

Джерело: розроблено автором

Таким чином, для надання платіжної послуги в нових умовах банкам буде необхідно отримати банківську ліцензію; платіжним системам і системам розрахунків – ліцензію; провайдерам платіжних послуг – платіжну ліцензію; надавачам обмежених платіжних послуг – спеціальну (спрощену) платіжну ліцензію (спрощене ліцензування); державним органам влади та місцевого самоврядування – дозвіл.

Оновлена платіжна система країни передбачатиме, що для надання платіжної послуги не обов'язково бути учасником платіжної системи або ж її створити. Тому необхідно передбачити законодавче закріплення такого важливого положення. Провайдери платіжних послуг можуть ставати учасниками платіжної або розрахункової системи за умов функціональної необхідності для виконання платіжної операції. Це також є важливим аспектом сучасної парадигми оновлення платіжної екосистеми України.

Як ми вже зазначали, Національний банк України веде відповідний реєстр щодо учасників платіжного ринку країни. Після запропонованого реформування платіжної екосистеми країни цей реєстр під назвою «Реєстр платіжних систем, систем розрахунків, учасників цих систем та операторів послуг платіжної інфраструктури» доцільно перейменувати, оскільки він за нових умов не буде відповідати останнім змінам у платіжній сфері та відображати всіх його учасників. На нашу думку, в цьому разі даному реєстру доречно дати назву «Реєстр суб'єктів платіжної інфраструктури», у якому б були відображені відомості про внутрішньодержавні платіжні системи та їхніх учасників; міжнародні платіжні системи, платіжними організаціями яких є нерезиденти, та їхні учасники-резиденти; міжнародні платіжні системи з платіжними організаціями резидентами та учасниками резидентами і нерезидентами; внутрішньобанківські платіжні системи; а також провайдери платіжних послуг, зокрема платіжні установи; платіжні установи з обмеженими послугами; установи електронних грошей; оператори поштового зв'язку; надавачі послуг з надання інформації про стан рахунку (обслуговування рахунку); надавачі послуг з ініціювання платежу; надавачі послуг з агрегації інформації; комерційні агенти; оператори послуг платіжної інфраструктури (рис. 4).

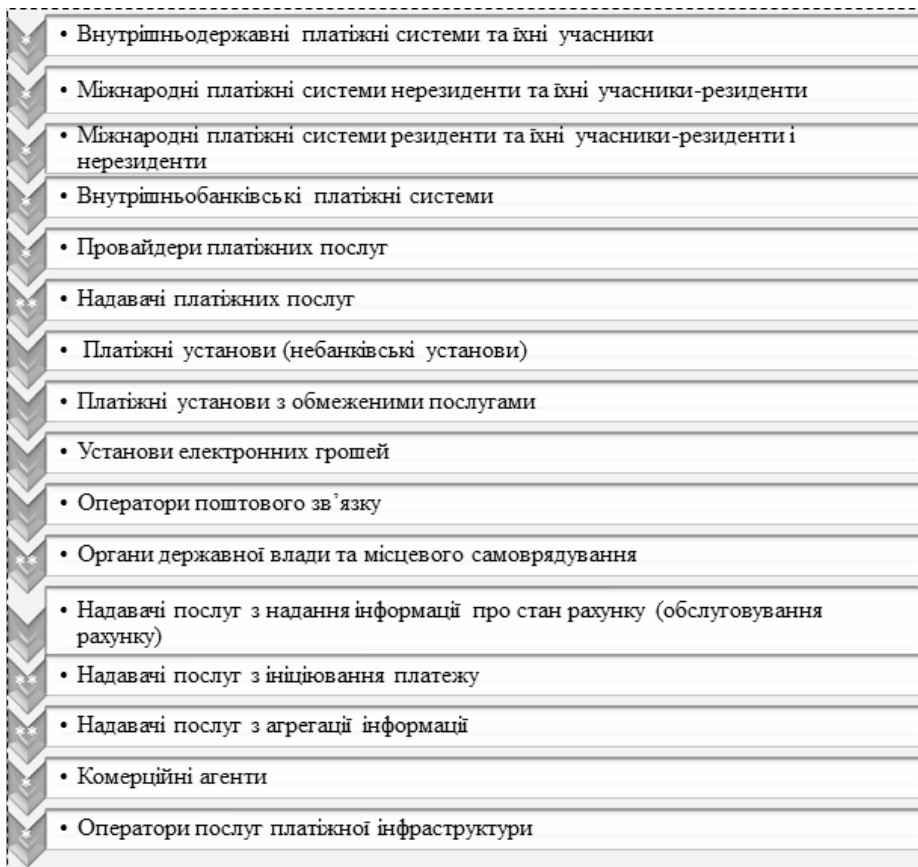

Рис. 4. Реєстр суб'єктів платіжної інфраструктури оновленої платіжної системи країни

Джерело: розроблено автором

Отже, до оновленого Реєстру суб'єктів платіжної інфраструктури увійдуть всі основні учасники трансформованої платіжної системи країни, які зможуть надавати різноманітні платіжні послуги.

Актуальними для платіжних систем на сьогодні залишаються критерії їх ефективності та методика визначення ефективності діяльності платіжної системи. На нашу думку, критерії ефективності будь-якої платіжної системи насправді можуть бути простими і зрозумілими і при цьому практичними у використанні. Це можуть бути результати діяльності будь-якої платіжної системи за основними показниками діяльності. При цьому порівняння з іншими платіжними системами можливе лише з такими ж компаніями у даному сегменті платіжних послуг (рис. 5).

Рис. 5. Критерії визначення ефективності платіжних систем

Джерело: розроблено автором

За даними рис. 5, такими критеріями можуть бути кількість учасників платіжної системи, кількість транзакцій за певний визначений період, і сума таких транзакцій.

Ефективність діяльності платіжної системи за певний період можна визначити, враховуючи зміну цих показників за формулами (1 або 2):

$$E_{\text{ПС}} = K_{\text{ТР}}' \cdot C_{\text{ТР}}' \cdot Y_{\text{К}}' \quad (1)$$

$$E_{\text{ПС}} = K_{\text{ТР}}' \cdot C_{\text{ТР}}' \cdot Y_{\text{К}}' \cdot 100\% , \quad \text{або} \quad (2)$$

де $E_{\text{ПС}}$ – ефективність платіжної системи;

$K_{\text{ТР}}'$ – співвідношення зміни кількості транзакцій платіжної системи до їх кількості на початок і-го періоду;

$C_{\text{ТР}}'$ – співвідношення зміни суми транзакцій платіжної системи до її суми на початок і-го періоду;

$Y_{\text{К}}'$ – співвідношення кількості учасників платіжної системи до їх кількості на початок і-го періоду.

За формулами (3 або 4) можна порівнювати ефективність діяльності платіжної системи в певному сегменті надання платіжних послуг.

Критеріями ефективності діяльності платіжної системи країни можуть бути суми безготівкових операцій, здійснених юридичними і фізичними особами за певний визначений час.

Ефективність платіжної системи країни можна визначити таким чином:

$$E_{\text{ПСкр}} = C_{\text{ТРю}}' \cdot C_{\text{ТРф}}' \quad (3)$$

$$E_{\text{ПСкр}} = C_{\text{ТРю}}' \cdot C_{\text{ТРф}}' \cdot 100\% , \quad \text{або} \quad (4)$$

де $E_{\text{ПСкр}}$ – ефективність платіжної системи країни;

$C_{\text{ТРю}}'$ – співвідношення зміни суми транзакцій юридичних осіб платіжної системи до її суми на початок і-го періоду;

$C_{\text{ТРф}}'$ – співвідношення зміни суми транзакцій фізичних осіб платіжної системи до її суми на початок і-го періоду

При цьому варто зазначити, що значення для обчислення ефективності платіжної системи можна використовувати з показників діяльності роботи СЕП та даних карткових систем і систем переказу.

На нашу думку, запропоновані критерії визначення ефективності платіжних систем, а також методика розрахунку ефективності функціонування такої платіжної системи, за допомогою якої можна проводити її порівняльний аналіз роботи платіжної системи з платіжною системою такого ж сегменту надання платіжної послуги, заслуговують на увагу та використання на практиці.

Отже, після запропонованих і описаних необхідних змін для ефективної діяльності, осучаснення платіжної системи України, а також її відповідності європейським і міжнародним стандартам, нами чітко окреслено такі зміни та проілюстровано на рис. 6.

• Оновлені правила ліцензування
• Розширений перелік платіжних послуг
• Спрощення правил ліцензування для суб'єктів-нерезидентів
• Розширення категорій реєстру суб'єктів платіжної інфраструктури
• Оновлені правила відкриття рахунків
• Збільшення учасників платіжного ринку
• Зміна правил емітування платіжних засобів, електронних грошей та еквайрингу
• Можливість спрощеного ліцензування або дозволів для окремих суб'єктів
• Технологічні зміни проходження та обробки платіжної інформації
• Конкуренція між суб'єктами ринку
• Спрощений доступ до надання та отримання платіжних послуг (Open API)
• Підвищені заходи безпеки при здійсненні платіжної операції
• Необов'язковість участі у платіжній системі
• Трансформація ролі та значення платіжних систем
• Оновлені критерії ефективності діяльності платіжної системи
• Зміна ролі Національного банку України як регулятора

Рис. 6. Особливості оновленої платіжної системи країни

Джерело: розроблено автором

Отже, за умови оновлення платіжної системи країни відбудеться багато кардинальних змін, які однозначно забезпечать її ефективне функціонування на користь як надавачів платіжних послуг, так і їх отримувачів. Так, потрібно буде оновити правила ліцензування для учасників платіжного ринку, які стануть значно простішими, а отримання ліцензії – доступнішим. Для окремих категорій провайдерів платіжних послуг такі ліцензії будуть відрізнятися залежно від виду платіжної послуги, яку (або які) вони надають, або ж хто є надавачем такої послуги, наприклад, банк чи платіжна установа. Необхідним кроком буде також спрощення правил ліцензування для суб'єктів-нерезидентів.

Розширення категорій реєстру, а також зміна його назви відповідно до запропонованої нами – «Реєстр суб'єктів платіжної інфраструктури», стане відображенням проведених змін у платіжній системі країни, а також реальної структури платіжного ринку та широкого спектру його учасників. Запропоновані оновлені критерії ефективності й відповідна методика для оцінки діяльності платіжної системи дадуть змогу визначати рівень її успішності. У цілому це сприятиме розумінню Національним банком України, які процеси відбуваються у платіжній екосистемі, планувати свої дії щодо моніторингу й нагляду за її суб'єктами, вчасно реагувати на непередбачені обставини на ринку та контролювати його учасників з приводу їх доброчесності стосовно своїх клієнтів.

Відповідно значно збільшиться кількість учасників платіжного ринку, оскільки на нього вийдуть нові суб'єкти, які зможуть надавати різні платіжні послуги, що позитивно вплине на конкуренцію між ними і принесе користь кінцевому споживачеві.

Завдяки запровадженню концепції «відкритого банкінгу» (Open API) доступ до надання та отримання платіжних послуг відчутно спроститься, що, на нашу думку, зможуть позитивно оцінити і провайдери, і користувачі платіжних послуг.

Звичайно, такі нововведення у платіжній сфері, позначаються на технології проходження та обробки платіжної інформації, яка теж зазнає змін. При цьому будуть підвищені заходи безпеки при здійсненні платіжної операції за рахунок посиленої автентифікації, яка повин-

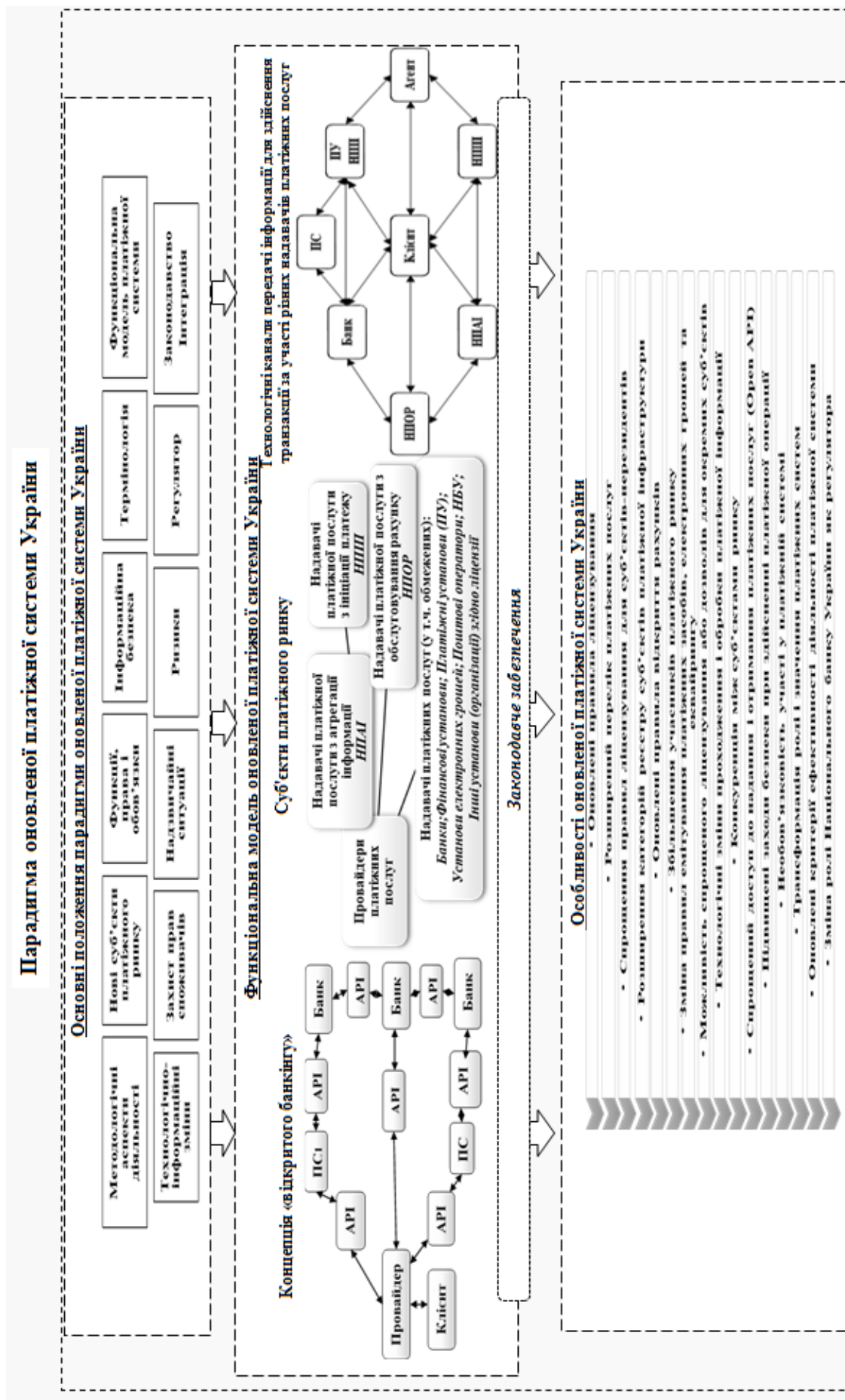

Рис. 7. Парадигма оновленої платіжної системи України
Джерело: розроблено автором

на відповідати міжнародним стандартам, а регулятор у свою чергу повинен слідкувати за їх дотриманням суб'єктами платіжної інфраструктури.

Участь суб'єктів платіжної ринку у платіжних системах вже буде обов'язковою, що, безперечно, знайде відображення на ролі платіжних систем і ландшафті платіжної екосистеми та приведе до їх трансформації. Така необхідність постане за умови участі у платіжній операції декількох надавачів платіжних послуг. Запропоноване нами переформатування платіжних систем відбудеться завдяки зміні правил їх діяльності внаслідок оновлення національного платіжного законодавства (рис. 7).

Що стосується Національного банку України, то на нього покладається велика відповідальність щодо видозміни платіжної системи країни з метою її осучаснення та відповідності європейським і міжнародним стандартам, що передбачає ґрунтовну розробку та внесення певних законодавчих пропозицій для можливості їх подальшої реалізації у практичній площині платіжної сфери (рис. 8).

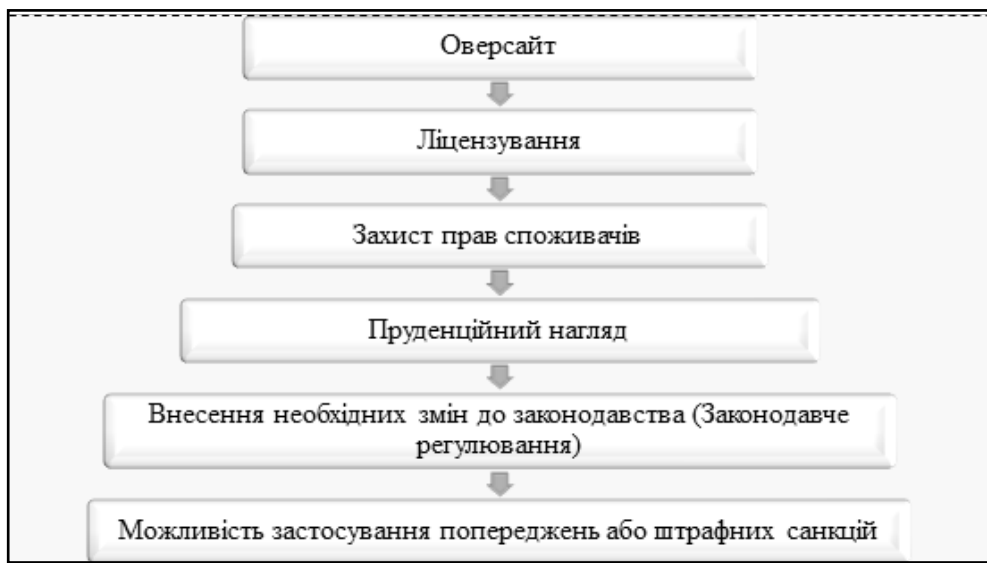

Рис. 8. Роль НБУ в оновленій платіжній системі країни як регулятора
Джерело: розроблено автором

Національний банк України як регулятор продовжуватиме здійснювати оверсайт суб'єктів платіжної системи, пруденційний нагляд, вести оновлений Реєстр суб'єктів платіжної інфраструктури, а також видавати, відкликати або призупиняти дію ліцензій, а також, що надзвичайно важливо, захищати права споживачів. Слід передбачити можливість застосування чітко визначених штрафних санкцій або попереджень з боку НБУ за певних законодавчо окреслених порушень суб'єктами платіжної інфраструктури.

Висновки. Представлена у роботі парадигма оновленої платіжної системи України передбачає всеохоплюючу діджиталізацію суспільства, розвиток фінтеху, максимально налаштованого на пропозицію та надання платіжних послуг, відкриття доступу до платіжних систем і послуг через спрощення регуляторних процедур і правил, а також їх законодавчого закріплення. Запропоновано забезпечити максимальну доступність і зручність платіжних сервісів для користувачів через створення широкої конкуренції у сфері платіжних послуг, що сприятиме виходу на платіжний ринок нових суб'єктів, а також модернізації та осучасненню платіжних систем у технічному, технологічному, інформаційному, безпековому плані. Представленими основними напрямками розвитку платіжної системи України через її реформування передбачається, що головним вектором реформи платіжної системи України, яку необхідно проводити з використанням методологічних підходів до її розробки та реалізації, повинно стати спрощення процедур доступу для надання платіжної послуги установам (компаніям, організаціям), отримання клієнтом якісної платіжної послуги та подальша інтеграція платіжної системи України у світову.

За результатами дослідження розроблено критерії ефективності платіжних систем, а також методику визначення ефективності функціонування платіжної системи (Епс). Запропонована методика допоможе здійснювати порівняльний аналіз діяльності платіжної системи з платіжною системою такого ж сегменту надання платіжної послуги. Розроблено пропозиції щодо ліцензування учасників платіжної системи, які передбачатимуть, що для надання платіжної послуги не обов'язково висувати вимогу стосовно участі в платіжній системі або ж її створенні. Запропоновано законодавче закріплення даного важливого положення. Провайдери платіжних послуг можуть ставати учасниками платіжної чи розрахункової си-

стеми за умов функціональної необхідності для виконання платіжної операції, що є важливим аспектом парадигми оновлення платіжної системи України. Окреслено й визначено роль НБУ в оновленій платіжній системі країни як регулятора, де на нього покладається відповідальність щодо видозміни платіжної системи країни з метою її осучаснення та відповідності європейським і міжнародним стандартам, що передбачає розробку та внесення законодавчих пропозицій для можливості їх подальшої реалізації у практичній площині платіжної сфери. За результатами проведеного нами дослідження також було опубліковано ряд інших праць [4, 5, 6, 7, 8].

Список літератури

1. Про затвердження Положення про нагляд (оверсайт) платіжних систем та систем розрахунків в Україні : постанова Правління Національного банку України від 28.11.2014 р. № 755 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0755500-14#Text> (дата звернення: 20.02.2021).
2. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні : Закон України від 05.04.2001 р. № 2346-III / Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2346-14> (дата звернення: 16.02.2021)
3. Реєстр платіжних систем, систем розрахунків, учасників цих систем та операторів послуг платіжної інфраструктури. Національний банк України : вебсайт. URL: <https://bank.gov.ua/payments/payment-systems?page=1&perPage=25&search=&system> (дата звернення: 10.03.2021).
4. Ситник І. П. Концептуальні засади парадигми оновленої платіжної системи України. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2021. №3-4.
5. Ситник І. П. Методологічні аспекти функціонування нових суб'єктів платіжної системи України за умов її трансформації. *Приазовський економічний вісник*. 2019. 6 (17). С. 328–333. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-6-59>
6. Ситник І. П. Оновлення платіжної системи України як дієвий механізм її подальшої інтеграції у європейський і світовий платіжний простір. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7505>. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.12.79.
7. Ситник І. П. Стратегія трансформаційного розвитку платіжних систем у сучасних координатах парадигми оновленої платіжної системи України. *Агросвіт*. 2020. № 1. С. 42–47. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.1.42.
8. Ситник І. П. Трансформація платіжної системи України та методологічні аспекти її функціонування за нових умов. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2019. Вип. 6 (55). С. 205–210. URL: http://www.business-navigator.ks.ua/journals/2019/55_2019/40.pdf
9. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 10.02.2019)
10. Bank for International Settlements. URL: <https://www.bis.org>. (дата звернення: 11.02.2021).
11. Bazarbash M. FinTech in Financial Inclusion: Machine Learning Applications in Assessing Credit Risk. IMF Working Papers 19/109. 2019. 34 p. URL: <https://ideas.repec.org/p/imf/imfwpa/19-109.html> (дата звернення: 15.06.2019).
12. Brown L.H., Davis C.M., Stinneford R.S. Current developments in bank deposits and payment systems. *Business Lawyer*. 2012. Vol. 67. № 2. P. 607–615. URL: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/busl70&div=41&id=&page=> (дата звернення: 11.02.2019).
13. Das R.S. The future of fintech. *Financial Management Association International*. 2019. Vol. 48 № 4. P. 981–1007 URL: <https://ideas.repec.org/a/bla/finmgt/v48y2019i4p981-1007.html> (дата звернення: 24.02.2020).
14. Directive (EU) 2015/2366 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2015 on payment services in the internal market. Official Journal of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L2366&from=EN> (дата звернення: 08.03.2021).
15. EUR-Lex. Access to European Union law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html> (дата звернення: 20.03.2021)
16. Euro Banking Association : URL: <https://www.abe-eba.eu/> (дата звернення: 10.03.2021).
17. Lagarde C. Central Banking and Fintech: A Brave New World. *Innovations: Technology, Governance, Globalization*. MIT Press. 2018. Vol. 12. № 1/2. P. 4–8. URL: <https://ideas.repec.org/a/tpr/inntgg/v12y2018i1-2p4-8.html> (дата звернення: 11.02.2021).

18. Omarini A.E. Fintech and the Future of the Payment Landscape: The Mobile Wallet Ecosystem - A Challenge for Retail Banks? *International Journal of Financial Research, International Journal of Financial Research*. 2018. Vol. 9. № 4. P. 97–116. URL: <https://ideas.repec.org/a/jfr/ijfr11/v9y2018i4p97-116.html> (дата звернення: 26.09.2020).
19. Online banking penetration in selected European markets in 2019. Statista. The Statistics Portal for Market Data, Market Research and Market Studies. URL: <https://www.statista.com/statistics/222286/online-banking-penetration-in-leading-european-countries/> (дата звернення: 26.01.2020).
20. Report on open banking and application programming interfaces. Bank for International Settlements. 2019. URL: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d486.pdf> (дата звернення: 10.12.2020)
21. The future of payments: instant, accessible, ubiquitous. The global provider of secure financial messaging services. URL: <https://www.swift.com/future-of-payments> (дата звернення: 30.06.2020).
22. The Pulse of Fintech 2018. Biannual global analysis of investment in fintech. KPMG International Cooperative. 2018. 58 с. URL: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2018/07/h1-2018-pulse-of-fintech.pdf> (дата звернення: 05.12.2020).

References

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2014). On approval of the Regulation on supervision (oversight) of payment systems and settlement systems in Ukraine: Resolution of the Board of the National Bank of Ukraine dated 28.11.2014 № 755. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0755500-14#Text> (access date: 20.02.2021).
2. Verkhovna Rada of Ukraine (2001). Law “On Payment Systems and Funds Transfer in Ukraine”. Retrieved from: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2346-14> (access date: 16.02.2021)
3. Register of payment systems, settlement systems, participants of these systems and operators of payment infrastructure services. National Bank of Ukraine: Retrieved from: <https://bank.gov.ua/payments/payment-systems?page=1&perPage=25&search=&system> (access date: 10.03.2021).
4. Sytnyk, I. P. (2021). Conceptual fundamentals of the paradigm of the updated payment system of Ukraine. *Scientific Bulletin of the Odessa National Economic University*, 3-4. [In Ukrainian].
5. Sytnyk, I.P. (2019). Methodological aspects of the functioning of new subjects of the payment system of Ukraine under the condition of its transformation. *Pryazovskyi economic herald*, 6 (17), 328–333. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2019-6-59>. [In Ukrainian].
6. Sytnyk, I.P. (2019). Updating the ukrainian payment system as an active mechanism and further integration in the european and world payment space. *Efektivna ekonomika*, 12. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7505>. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.12.79. [In Ukrainian].
7. Sytnyk, I.P. (2020). Strategy of transformation development of payment systems in modern coordinates of the paradigm of the updated payment system of Ukraine. *Agrosvit*, 1, 42–47. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.1.42. [In Ukrainian].
8. Sytnyk, I.P. (2019). Transformation payment system of Ukraine and methodological aspects of its functioning for the new conditions. *Business Navigator*, 6 (55), 205–210. [In Ukrainian].
9. Verkhovna Rada of Ukraine (2014). Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand, dated June 27, 2014. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (access date: 10.02.2019)
10. Bank for International Settlements. Retrieved from: <https://www.bis.org>. (access date: 11.02.2021).
11. Bazarbash, M. (2019). FinTech in Financial Inclusion: Machine Learning Applications in Assessing Credit Risk. IMF Working Papers 19/109, 34 p. Retrieved from: <https://ideas.repec.org/p/imf/imfwpa/19-109.html> (access date: 15.06.2019).
12. Brown, L.H., Davis, C.M., Stinneford, R.S. (2012). Current developments in bank deposits and payment systems. *Business Lawyer*, 67, 2, 607–615. Retrieved from: <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/busl70&div=41&id=&page=> (access date: 11.02.2019).
13. Das, R.S. (2019). The future of fintech. *Financial Management Association International*, 48, 4, 981–1007. Retrieved from: <https://ideas.repec.org/a/bla/finmgt/v48y2019i4p981-1007.html> (access date: 24.02.2020).
14. Directive (EU) 2015/2366 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2015 on payment services in the internal market. Official Journal of the European Union. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L2366&from=EN> (access date: 08.03.2021).

15. EUR-Lex. Access to European Union law. Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html> (access date: 20.03.2021)
16. Euro Banking Association Retrieved from: <https://www.abe-eba.eu/> (access date: 10.03.2021).
17. Lagarde, C. (2018). Central Banking and Fintech: A Brave New World. *Innovations: Technology, Governance, Globalization*. MIT Press, 12, 1/2, 4–8. Retrieved from: <https://ideas.repec.org/a/tpr/inntgg/v12y2018i1-2p4-8.html> (access date: 11.02.2021).
18. Omarini, A.E. (2018). Fintech and the Future of the Payment Landscape: The Mobile Wallet Ecosystem - A Challenge for Retail Banks? *International Journal of Financial Research*, 9, 4, 97–116. Retrieved from: <https://ideas.repec.org/a/jfr/ijfr11/v9y2018i4p97-116.html> (access date: 26.09.2020).
19. Online banking penetration in selected European markets in 2019. Statista. The Statistics Portal for Market Data, Market Research and Market Studies. Retrieved from: <https://www.statista.com/statistics/222286/online-banking-penetration-in-leading-european-countries/> (access date: 26.01.2020).
20. Report on open banking and application programming interfaces. Bank for International Settlements. 2019. Retrieved from: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d486.pdf> (access date: 10.12.2020)
21. The future of payments: instant, accessible, ubiquitous. The global provider of secure financial messaging services. Retrieved from: <https://www.swift.com/future-of-payments> (access date: 30.06.2020).
22. The Pulse of Fintech 2018. Biannual global analysis of investment in fintech. KPMG International Cooperative. Retrieved from: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2018/07/h1-2018-pulse-of-fintech.pdf> (access date: 05.12.2020).